

DE EERSTE INTERNATIONALE ALS ARGUMENT

IN DE BELGISCHE PARTIJPOLITIEKE STRIJD

door

Urbain VERMEULEN

Eerstaanwезend assistent bij het Rijksarchief te Gent
Buitengewoon docent aan de K.U.L.

De liberale congressen, die in 1846 en 1847 gehouden werden, stelden een einde aan het Unionisme, dat vanaf 1830 de Belgische politiek had geïnspireerd. De Belgische burgerlijke en censitaire opinie was voortaan verdeeld in een liberale partij en een katholieke fractie, die eerst in de zestiger jaren aan haar organisatie begon.

Beide groepen stonden diametraal tegenover elkaar en de tegenstellingen die hen verdeelden kwamen op alle vlakken van de politiek tot uiting.

Daar deze tegenstellingen in hoofdzaak betrekking hadden op de problemen in verband met de taak van de staat en de scheiding van kerk en staat, was het een strijd tussen het clericalisme en het anti-clericalisme.

De kerkhofkwestie, het onderwijs, de militaire problematiek, de uitbreiding van het stemrecht en ook de sociale kwestie moeten in het licht van deze strijd gezien worden. In de periode waarin de Eerste Internationale ageerde, was de vijandigheid tussen de liberalen en de katholieken, vooral de ultramontaanse vleugel, bijzonder scherp: de herrie rond de kloosterwet van 1857, lag nog vers in het geheugen, de op 8 december 1864 door Pius XI gepubliceerde Syllabus waarin de moderne vrijheden werden veroordeeld, was pas verschenen, de zaak Langrand-Dumonceau had veel stof doen opwaaien, de afkondiging van het dogma van de pauselijke onfeilbaarheid tijdens het eerste Vaticaans Concilie had veel liberale kritiek uitgelokt en de inname van de Pauselijke Staten in 1870 was olie op het vuur. Nu de Internationale vanaf 1868 en vooral vanaf 1869 stilaan de zondebok geworden was voor vrijwel alles wat in het

land en ook elders op sociaal gebied verkeerd ging (1), wordt zowel door de katholieke, maar bijna uitsluitend ultramontaanse, als door de liberale pers in de polemieken gebruik gemaakt van de Internationale om de tegenstander verdacht te maken, te belasteren en zo hard mogelijk te treffen.

De bedoeling hiervan is de kwalijk riekende geur die de Internationale omgaf ook naar de tegenstander te doen overslaan.

Een vrij groot aantal bladen, zowel invloedrijke als minder gezaghebbende, brachten in de artikels, die zij aan de partijpolitiek wijdden, het spookbeeld van de Internationale ter sprake. Er zijn er echter een aantal die opvallen omdat zij dit zo frekwent doen.

Wat de katholieke pers betreft zijn het vrijwel uitsluitend de ultramontaanse bladen die moeten vermeld worden en vooral de Gentse groep met bladen als *Le Bien Public* en *De Godsdienstige Week van Vlaanderen*, en de *Journal d'Anvers*. Daarnaast doen ook de *Vlaemsche Leeuw*, *Het Handelsblad* en de *Onafhankelijke der Provincie Limburg* zich opmerken. Van de liberale pers trekken *L'Echo du Parlement*, die veel artikels uit de *Journal de Liège* overneemt, de *Journal de Gand* en *De Stad Gent* de aandacht, samen met de *Précurseur*, *L'Opinion* en *La Vedette du Limbourg*.

Hoewel de thematiek ongeveer hetzelfde grondpatroon vertoont, worden duidelijkheidshalve de katholieke en liberale standpunten hier afzonderlijk weergegeven.

DE KATHOLIEKE ARGUMENTATIE

Vrij vroeg, meer bepaald naar aanleiding van het congres van Brussel in september 1868, komt de katholieke pers in verband met de anti-godsdienstige strekking van dit congres, tot de constatactie dat de Internationale en haar leerstellingen rechtstreeks voortvloeien en het logisch gevolg zijn van het liberalisme en de laïciserende en anti-godsdienstige opvattingen die sedert jaren in de liberale pers

(1) Zie hiervoor mijn artikel "Het beeld van de Eerste Internationale in de Belgische burgerlijke pers (1865-1877)", in : *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, V, 1974, 3-4, pp. 447-492. Voor de lijst van de geraadpleegde bladen, hun plaats van uitgave en strekking en de gebruikte afkortingen, zie het hoger geciteerde artikel pp. 447-448. Voor een algemeen overzicht zie U. VERMEULEN, "De Eerste Internationale in de Belgische burgerlijke pers", in : *Wetenschappelijke Tijdingen*, XXXIII, 1974, 2, kol. 85-90.

voorkomen. Hierdoor heeft het liberalisme het terrein voor de Internationale voorbereid (2).

De *Bien Public* stelt op 14 september 1868 de volgende vraag :

“Le libéralisme doctrinaire s'apercevra-t-il enfin de la portée sociale de ses haines anti-religieuses ? ... Ce n'est pas en vain qu'on sème l'impiété, elle germe et porte des fruits de vengeance et de châtement”.

Op dezelfde dag schrijft de *Journal d'Anvers* :

“Les doctrines radicales des travailleurs sont sorties logiquement des doctrines du libéralisme. Le libéralisme a fait une guerre à mort à l'autorité religieuse : plus conséquents, les travailleurs étendent cette guerre à toute espèce d'autorité. Vous, libéraux, leur avez appris à mépriser la religion qui est la base et la sanction de toute autorité, et vous voulez qu'aujourd'hui ils respectent vos lois et votre pouvoir civil ?”.

Vanaf september 1871 komt dit thema, ten gevolge van de publicatie van de herderlijke brieven van de bisschoppen van Luik en Gent, meerdere malen voor (3). Na de opstand van de Commune, waarin de Internationale een groot aandeel toegeschreven werd en die de burgerij met afschuw vervuld had, krijgen dergelijke beschuldigingen een scherpere betekenis. Op 4 oktober 1871 zegt de *Onafhankelijke der Provincie Limburg* :

“De rijken en burgers, die niet stekeblind zijn, zullen eindigen met hunne ogen open te doen; ... zij zullen zien dat de liberale principes, in de lagere volksklassen dringende, den weg banen voor de Internationale en dus de schrikkelijkste rampen voorbereiden”.

Het liberalisme wordt nu ook geacht aan de oorsprong te liggen van de gruweldaden te Parijs, waarvoor men de Internationale aansprakelijk stelde (4).

Gezien stakingen en onlusten door de katholieken voor een groot deel toegeschreven worden aan een verflauwing van de

(2) BP, 8.9.1868, 13.9.1868, 14.9.1868, 26.1.1870, 20.4.1870, 25.4.1871; VL, 12.9.1868; JA, 14.9.1868; GWV, 18.9.1868; VLe, 20.9.1868; J30, 26.9.1868; FrB, 26.9.1868; KZ, 10.10.1868; Cl, 16.1.1870.

(3) OPL, 6.9.1871, 4.10.1871, 11.10.1871, 3.1.1872; SV, 14.10.1871; FB, 2/3.9.1871, 19.3.1873; BP, 18.12.1871, 28.1.1872, 28.6.1874, 3.4.1877, 24.4.1877; JA, 28.3.1872; GB, 21.4.1873, 2.10.1876; CD, 25.4.1875; CLB, 16.1.1876, 27.4.1877; J70, 29.1.1876; GWV, 27.4.1877.

(4) KZ, 7.10.1871.

godsdienstige gevoelens der arbeidersbevolking (5) draagt de liberale partij door haar anti-godsdienstige actie een grote verantwoordelijkheid daar zij hierdoor de diepere oorzaak is van de troebelen die door de Internationale worden verwekt. Deze bewering komt vooral voor tijdens de staking in april 1869 (6) maar ook nog later (7). Zo schrijft *Het Handelsblad* op 17 april 1869 :

“Men breekt het gezag van de priester af, men maakt de godsdienst verdacht en bespottelijk inchriften en volksvoordrachten... De Internationale voert maar uit wat de zogezegde liberale verlichters hebben geleerd”.

Steeds in het raam van dit eerste thema moeten ook de familieverbanden opgemerkt worden die tussen de Internationale en het liberalisme gelegd worden : nu eens wordt de Internationale de wettige of natuurlijke dochter of ook de jongere tweelingzuster van het liberalisme genoemd dan weer ziet men het liberalisme optreden als de al dan niet wettige vader en zelfs als de moeder van de Internationale (8). In dit verband constateert de *Nouvelliste de Gand* op 8 september 1871 :

“L’Internationale est la fille, si pas légitime au moins naturelle du libéralisme voltairien, lequel compromet les destinées de la Belgique après avoir ruiné celles de la France. Les hommes de l’Internationale ne sont en réalité que les exécuteurs du programme du libéralisme impie”.

Dit geldt ook voor de Vrijmetselarij, daar zij echte banden heeft met het liberalisme (9).

Wanneer de Internationale als een vrucht en als een in zeker opzicht radicalere en konsekwentere vorm van het liberalisme aangezien wordt, is het duidelijk dat in de ogen der katholieken de Internationale en het liberalisme gemeenschappelijke strekkingen en actiepunten hebben. De republikeinse gezindheid is er één van (10).

(5) FrB, 16.4.1870.

(6) JA, 13.4.1869; HB, 17.4.1869; BP, 19.4.1871; GB, 19.4.1869; Pat, 24.4.1869; FrB, 24.4.1869; OPL, 25.4.1869.

(7) Pat, 18.12.1869, 12.1.1872; BP, 19.12.1869; HB, 6.1.1870; HV, 8.1.1870; OPL, 9.1.1870, 2.8.1871, 24.1.1871; SV, 11.1.1870.

(8) NG, 8.9.1871; VL, 19.9.1871; SV, 22.10.1871; HB, 24.11.1871; BP, 16.9.1872; VLe, 20.9.1874; FB, 9.5.1877.

(9) GWV, 27.5.1870; HB, 11.8.1871, 11.1.1872; Pat, 11.8.1871; GB, 12.8.1871; JA, 18.8.1871; CLB, 8.9.1871; FB, 19.3.1873, 6.5.1877.

(10) HB, 5.12.1876.

Maar vóór alles wordt de gemeenschappelijke anti-godsdienstigheid benadrukt en in het licht gesteld (11). Een aantal malen biedt een anti-godsdienstig artikel in een internationalistisch blad daartoe de gelegenheid (12), zoals bv. op 14 november 1871 aan de *Bien Public*, die naar aanleiding van een artikel in de *Werker* o.m. zegt :

“Tels sont les principes de l'Internationale, en matière de religion. Ils sont à peu de chose près les mêmes que ceux que tous les jours développe à ses lecteurs la presse libérale”.

De liberalen en de Internationale ageren ook samen om hun doelstellingen, die dezelfde zijn, te verwezenlijken. Het bewijs daarvan wordt geleverd door een paar konkrete gebeurtenissen zoals de Antwerpse gemeenteraadsverkiezing van 1 juli 1872, die een overwinning was voor de liberalen, die verweten werden dank zij de steun van de Internationale aan de macht gekomen te zijn (13). In juli en augustus 1873 wordt naar aanleiding van het bezoek van Leopold II aan Antwerpen hieraan nog herinnerd (14), vooral door *Het Handelsblad*, dat in zijn nummer van 20-21 juli 1873 betoogt :

“De geuzen van het stadhuis hebben eens het verbond gesloten met de Internationale en dat is en blijft de grond van hunne denkwijze : enkel die mannen exploiteeren alles wat van verre of van dichtbij staat : dat is zo een aangeborenheid van het liberalisme”.

Hetzelfde herhaalt zich nog eens ter gelegenheid van de verkiezingen in juni 1876 (15).

De katholieke pers legt er ook meermaals de nadruk op dat de liberalen en de Internationale mekaar steun verlenen en helpen, dat de Internationale een werktuig is in handen der liberalen en dat deze laatsten de propaganda der Internationale niet alleen toelaten maar faciliteiten geven (16). Als typisch voorbeeld hiervan, wordt de

(11) KZ, 17.6.1871; FB, 6.10.1871; BP, 14.9.1871, 19.10.1871, 18.12.1871, 25.3.1874, 8.9.1874, 15.9.1874, 15.9.1876; Em, 19.10.1871; JBr, 19.10.1871; F.D., 30.3.1871; VL, 20.10.1871; CLB, 1.5.1874; VLe, 20.9.1874; CD, 18.7.1875.

(12) BP, 14.11.1871 (artikel uit de *Werker*), 18.12.1871 (artikel uit de *Liberté*); CD, 18.7.1875 (artikel uit l'*Ami du Peuple*).

(13) VL, 11.8.1872; JA, 11.8.1872, 4.9.1872, 8.9.1872; Pat, 11.8.1872.

(14) HB, 6/7.7.1873, 15.7.1873, 20/21.7.1873, 3/4.8.1873, 6.8.1873, 8.8.1873, 10/11.8.1873, 12.8.1873; Esc, 16.8.1873; NG, 17.8.1873; BP, 18.8.1873.

(15) BP, 19.10.1876, 21.10.1876, 24.10.1876; HB, 7.11.1876.

(16) CD, 13.2.1870, 20.2.1870; JBr, 6.8.1870; VLe, 2.7.1871, 13.9.1874, 20.9.1874, 17.6.1876; OPL, 4.10.1871, 11.10.1871; HB, 24.1.1871, 3/4.8.1873, 6.8.1873; BP, 16.9.1872, 15.4.1874, 14.9.1874, 11.11.1875, 17.2.1876, 24.10.1876; JA, 10.11.1875.

vergadering van het Willemsfonds te Gent op 30 januari 1876, tijdens dewelke *De Werker* verkocht werd, fel gebrandmerkt (17).

De gemeenschappelijke actie van liberalen en Internationalisten is echter niet beperkt tot België alléén want meerdere malen wordt gewezen op de sympathie die bepaalde buitenlandse politici voor de Internationale hebben of hadden. Het meest in het oog springende voorbeeld is Jules Simon, Frans minister van openbaar onderwijs en later premier, van wie in 1871 door een verklaring van Fribourg voor de parlementaire commissie belast met het onderzoek omtrent de oorzaken van de Commune, bekend geraakte dat hij als nummer 606 lid van de Internationale zou geweest zijn (18). In een artikel gepubliceerd in de *Revue Générale* plaatst Ch. Woeste dit feit in de Belgische politieke context, vooral waar hij schrijft (19) :

“On se rappelle que quand M. Jules Simon n'avait pas de tribune en France à sa disposition, il parcourait la Belgique, et qu'avec sa fausse sentimentalité ordinaire, il se faisait applaudir à outrance dans les cercles libéraux de nos grandes villes. Il était alors un des oracles du libéralisme belge; ...

Or, dans cette idole, il y avait l'étoffe d'un socialiste et d'un adepte de l'Internationale. Voilà les éducateurs que le doctrinarisme a recommandés au pays et sous l'influence desquels se sont formés les jeunes générations libérales”.

Ook omtrent Jules Favre, Frans minister van Buitenlandse Zaken, wordt, alhoewel in veel mindere mate, eenzelfde bewering geuit. Hij zou onder het nummer 1847 in de ledenlijst van de Internationale ingeschreven geweest zijn (20). Zelfs het Italiaans vorstenhuis (21) en G. Garibaldi (22), die de liberalen omwille van hun actie die tot de verovering van Rome leidde, sympathiek voorkwamen, worden ook van samenwerking met de Internationale beschuldigd.

(17) BP, 6.2.1876, 11.2.1876, 11.3.1876; GWV, 11.2.1876.

(18) JBr, 10.8.1871; Em, 10.8.1871; Pat, 10.8.1871, 6.1.1872; KZ, 9.9.1871; HB, 9.9.1871; GB, 9.9.1871; OPL, 13.9.1871; NG, 27.10.1871; GWV, 22.3.1872; Br, 21.1.1877; BP, 17.5.1877; VLe, 19.5.1877.

(19) C.M. WOESTE, “Jules Simon socialiste et membre de l'Internationale”, *Revue Générale*, VIII, 1872, 1, pp. 283-284.

(20) JBr, 13.3.1872; Pat, 15.3.1872.

(21) KZ, 24.6.1871.

(22) VLe, 17.9.1871; JBr, 18.10.1871; Pat, 21.11.1874; FrB, 30.1.1875.

Wat geldt voor het liberalisme slaat ook op de Vrijmetselarij, die in nauw contact staat met de liberale partij. Op de samenwerking tussen de Internationale en de Vrijmetselarij wordt vooral gewezen na de val van de Commune (23). De katholieke pers schandvlekt meerdere malen het feit dat tijdens de opstand te Parijs, de loge en de Internationale in het openbaar verboederden (24). In zijn nummer van 11 augustus 1871 zegt *Het Handelsblad* hieromtrent o.m. :

“De vrijmetselarij en de Internationale hadden elkaar de hand gegeven, om tot den moord en de verwoesting van Parijs te geraken... Het is dus de vrijmetselarij die, in gezelschap van de Internationale, de gepleegde misdaden op het geweten heeft en zich openlijk doen kennen als een gezelschap, gevaarlijk voor de orde, voor de samenleving, voor gezag en recht”.

en enkele jaren nadien, op 6 mei 1877 wordt daar door het *Fondsblad* nog als volgt aan herinnerd :

“De Internationale en de Loge zijn gezusters. Beide, de geschiedenis zal het getuigen, hebben op de muren van Parijs in 1871, elkander den vriendenkus gegeven, als het canaille er werkte met de petrool en de gijzelaars doodschoot”.

Herhaaldelijk wordt er ook op de gelijkenis gewezen die bestaat tussen de Vrijmetselarij en de Internationale (25).

Wat *De Vlaemsche Leeuw* op 24 september 1874 beweert is slechts één voorbeeld onder meerdere :

“Vrijmetselarij en Internationale - dat is in den grond een en hetzelfde. Beiden dragen eenen gloeienden haat tegen al de beginselen van wettelijk gezag en orde, vooral tegen den godsdienst, zonder welke er geen gezag of orde denkbaar is”.

In de herderlijke brief die Mgr. de Montpellier in september 1871 aan de Internationale wijdde, wordt uitvoerig ingegaan op de overeenkomst tussen de Vrijmetselarij en de Internationale hoofdzakelijk in godsdienstig opzicht en wordt de Internationale

(23) Em, 8.7.1870; FB, 27.5.1871, 11.6.1871, 13.12.1871; HB, 9.6.1871, 27.10.1871; VL, 11.6.1871, 13.8.1871; GWV, 30.6.1871; OPL, 6.9.1871, 8.11.1871.

(24) KZ, 22.7.1871; HB, 11.8.1871, 11.1.1872, 13.6.1873; Pat, 11.8.1871; GB, 12.8.1871, 14.2.1872; JA, 28.3.1872; CD, 5.5.1872; FB, 6.5.1877.

(25) KZ, 19.6.1869; GWV, 27.5.1870; BP, 28.6.1871; JA, 18.8.1871; CLB, 8.9.1871; FB, 19.3.1873, 17.4.1875; VLe, 20.9.1874; HB, 23.9.1876.

zelfs "la franc-maçonnerie d'en bas" genoemd (26). De bisschop van Luik leert immers in zijn brief (27) :

"Ces deux Franc-Maçonneries sont organisées sur le même plan et procèdent de la même manière; leur but est le même sous le rapport religieux, mais il diffèrent sous le rapport social... La Franc-Maçonnerie d'en bas tient de la Franc-Maçonnerie d'en haut ses doctrines en matière de religion, c'est-à-dire ses négations et ses blasphèmes".

Uit alles wat voorafgaat trekt de katholieke pers het besluit dat de liberalen de Internationale niet kunnen en niet willen bestrijden (28) en dat eventueel tegen de Internationale getroffen maatregelen ondoeltreffend en zonder resultaat zullen zijn, daar het verband dat tussen beiden bestaat al te duidelijk blijkt.

Daarom wijst zij met klem het artikel van de hand dat in begin november 1871 in de *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* verschenen was en waarin de groeiende samenwerking in België tussen de ultramontanen en de Internationale aan de kaak gesteld werd, en bevestigt zij integendeel dat alléén de katholieken iets ondernomen hebben om de invloed van de Internationale te breken (29). De katholieken zijn er vast van overtuigd dat zij de enigen zijn die de Internationale kunnen bestrijden en dat zij haar enige echte vijanden zijn (30). Doelend op de *Journal de Gand* schrijft de *Bien Public* op 21 oktober 1876 :

"Le Journal de Gand ne peut d'ailleurs ignorer la propagande active à laquelle se livre l'Internationale à Gand. Il ne peut ignorer davantage que ces tentatives de séduction n'ont jamais rencontré d'obstacles de la part du libéralisme, et que le seul adversaire qu'elles aient trouvé sur leur route, c'est le prêtre catholique et le dévouement des enfants de l'Eglise".

Het bewijs daarvan vindt de katholieke pers in het feit dat de Internationale geen succes heeft in de katholieke streken maar des te

(26) BP, 15.9.1871, 1/2.1.1876, 16.9.1872; JA, 16.9.1871; JB, 17.9.1871; Em, 17.9.1871; Pat, 17.9.1871; OPL, 20.9.1871, 24.9.1871; VL, 6.9.1872; SV, 7.9.1872; CD, 15.4.1875.

(27) BP, 15.9.1871.

(28) BP, 28.6.1871, 21.10.1876; HB, 27.10.1871, 11.1.1872.

(29) HB, 8.11.1871; JBr, 8.11.1871, 11.11.1871; Em, 8.11.1871, 11.11.1871; NG, 8.11.1871; APL, 8.11.1871; KZ, 8.11.1871; SV, 9.11.1871; FB, 9.11.1871.

(30) JA, 14.9.1868, OPL, 4.10.1871; J70, 15.1.1876, 22.1.1876, 25.3.1876; BP, 20.1.1876, 21.10.1876.

meer in de liberale (31). Vooral de mislukking van de internationalistische propaganda in het katholieke Vlaanderen wordt onderstreept (32).

DE LIBERALE ARGUMENTATIE

De liberalen van hun kant lieten zich niet onbetuigd. Ook zij zoeken de Internationale in verband te brengen met het katholicisme en de Kerk.

De eerste constatactie die de liberale pers doet is deze dat de katholieken, zoals de Internationale, de moderne instellingen bestrijden (33), en daardoor aansprakelijk moeten gesteld worden voor de stakingen en onlusten die door de Internationale worden veroorzaakt (34). De houding die zij tegenover de militaire politiek en de militiewetgeving aannemen wordt hen zwaar aangerekend, vooral ter gelegenheid van de betogingen die in juni 1870 plaatsgrepen toen onder leiding van de Internationale geprotesteerd werd tegen de wederoproeping van de militieklussen van 1863 (35). De rellen die dan plaatsgrepen worden de vrucht genoemd van de antimilitaristische politiek der katholieken, die het gezag van het leger ondermijnden. Een zeer belangrijk voorbeeld van deze gezamenlijke anti-militaristische actie is de meeting die op 9 februari 1868 te Luik door katholieken, radicalen en internationalisten werd ingericht om uiting te geven aan hun verzet tegen de verzwaring van de militaire uitgaven en tegen de loting (36). Deze meeting is het meest geliefde thema van de doctrinaire liberalen, vooral van *L'Echo*

(31) BP, 30.6.1871, 24.10.1876; CD, 25.4.1875.

(32) GWV, 30.6.1871, 6.10.1871, 27.10.1871; BP, 3.10.1871, 29.10.1871; HB, 13.10.1871, 18.11.1871; VL, 30/31.10.1871, 16.11.1871; SV, 2.11.1871; MD, 5.11.1871; HV, 15.11.1871; Pat, 16.11.1871; GB, 18.11.1871; OPL, 19.11.1871; J70, 22.1.1876.

(33) VLb, 15.4.1869, 11.11.1876; JB, 17.5.1870; JG, 17.5.1870, 14.4.1871, 28.1.1872, 3.2.1872, 13.9.1874; Préc, 14.4.1871; EP, 27.1.1872, 15.4.1871; OP, 28.1.1872.

(34) JB, 15.4.1869; KH, 28.4.1869.

(35) EP, 20/21.6.1870, 23.6.1870; EBr, 20/21.6.1870; JB, 22.6.1870, 25.6.1870; GHP, 25.6.1870.

(36) OP, 27.3.1870, 6.11.1870, 13.11.1870; JB, 22.4.1870, 15.12.1875; JG, 22.4.1870, 18.9.1871, 11.11.1872; Op, 25.4.1870, 26.8.1870; GHP, 25.6.1870; EP, 26.8.1870, 20/21.6.1870, 6.4.1871, 17.9.1871, 17.11.1871, 7.1.1872, 6.4.1872, 30.10.1872, 27.4.1873, 11.5.1875; SG, 26.3.1871, 13.4.1872; VLb, 1.4.1871, 23.9.1871, 7.10.1871, 11.12.1875; AF, 19.7.1871, 9.8.1871; Préc, 18.9.1871, 20.12.1871, 10.10.1872; KH, 7.8.1873; WV, 9.9.1873.

du Parlement. Reagerend op het herderlijk schrijven van Mgr. de Montpellier, waarin o.a. op de verhouding tussen het liberalisme, de vrijmetselarij en de Internationale gewezen werd, schrijft dit blad op 17 september 1871 :

“Et pour finir par un argument ad hominem, le prélat qui aligne si majestueusement ses périodes à l'ombre des grands arbres de son palais, a-t-il oublié qu'il y a deux ans à peine, il encourageait, de sa main gantée de violet, des coalitions immorales contre l'ordre établi, que ses délégués siégeaient à côté des représentants de l'Internationale et travaillaient à détruire le principe d'autorité”.

Jaren later, want de herinnering aan deze meeting wordt bijzonder levendig gehouden, vestigt de *Journal de Bruges* op 15 december 1875 er nog eens als volgt de aandacht op :

“Déjà, il y a quelques années n'avons-nous pas vu les cléricaux aller banquêter à Liège avec l'Internationale et soutenir celle-ci dans la campagne qu'elle entreprenait pour l'abolition de l'odieux impôt du sang”.

Tot in het parlement toe wierpen de liberalen deze meeting voor de voeten van de katholieken. Frère-Orban herinnerde tijdens de Kamerzitting van 24 maart 1871 (37) Comesse en tijdens die van 18 december van datzelfde jaar de Kerckhove aan hun aanwezigheid op de berucht geworden vergadering (38). Deze meeting is voor de liberalen niet het enig voorbeeld van de samenwerking die tussen de katholieken en de Internationale bestaat, want er wordt ook, hoewel in veel mindere mate, gewezen op de gemeenschappelijke actie die de katholieken en internationalisten te Antwerpen in 1868 ondernamen om het bezoek van Leopold II die het standbeeld van zijn vader kwam onthullen, te boycotten (39).

Naast deze acties stelt de liberale pers ook nog andere pogingen aan de kaak die door de katholieken zouden gedaan zijn om tot een verbond met de Internationale te komen (40). Volgens de liberalen zijn de katholieken voorstanders van een uitbreiding van het kiesrecht omdat zij alles te winnen hebben bij een eventuele overwinning van de Internationale (41).

(37) SG, 26.4.1871.

(38) Préc, 20.12.1871.

(39) Op, 2/3.8.1873, 13.8.1873, 9/10.10.1873.

(41) KH, 7.8.1873; Op, 1.9.1873.

(42) EP, 10.2.1870, 18.4.1871; JB, 26.4.1871.

De gemeenschappelijke kenmerken die de katholieken en de Internationale vertonen komen niet alleen tot uiting in een gezamenlijke politieke actie maar ook in hun doctrines en basisbeginselen, in de eerst plaats in het anti-kapitalisme dat zij beiden gemeen hebben. Aan de hand van de geschriften der kerkvaders die vergeleken worden met internationalistische publicaties komt de liberale pers tot het besluit dat de katholieken en de socialisten van de Internationale dezelfde opvattingen hebben over de eigendom, de interest en het krediet en dat de economische en sociale leerstelsels der Internationale hun oorsprong vinden in de leer van de kerk (42).

In zijn nummer van 25-26 april 1870 constateert de *Journal de Gand* in dit verband :

“L'abolition de l'intérêt, la gratuité du crédit, les docteurs catholiques l'ont prêchée avant les “communistes rationels”. L'apostrophe de voleurs jetée aux banquiers, les pères de l'église l'ont inventée. Le riche représenté comme exploitant le pauvre, cette antithèse du riche vivant dans l'opulence et du pauvre réduit à l'extrême misère, toutes ces images qu'on retrouve dans les discours des orateurs de l'Internationale, les pères de l'église les ont prodiguées dans leurs homélies”.

Op 18 februari 1876 biedt een artikel in *De Werker* waarin de kapitalisten en de bezitters worden aangevallen en van gevoelloosheid worden beschuldigd, *La Flandre Libérale* de gelegenheid het volgende te betogen :

“L'article, du premier mot jusqu'au dernier, n'est qu'une paraphrase de sermons et d'épîtres des Pères de l'Eglise et des évangélistes. Le Werker n'a fait que répéter contre les riches d'aujourd'hui presque mot pour mot les diatribes de St-Basile, St-Grégoire, St-Chrysostome contre les riches de leur temps”.

Na het artikel uit de *Werker* tegenover citaten van de H. Basilius, de H. Chrysostomus, de H. Gregorius van Nicea en de H. Augustinus geplaatst te hebben, besluit het blad :

“L'article du Werker, on le voit, n'est qu'un écho très affaibli des sermons des Pères de l'Eglise. On dépasserait les publications les plus abominables du socialisme moderne, en réunissant en un volume ce que ces saints personnages ont écrit contre les riches et contre le droit de propriété”.

(42) JG, 25 en 26.4.1870; VLb, 4.4.1874; KH, 21.4.1874; FL, 18.2.1876; G, 1.5.1876.

Een belangrijk feit in de ontwikkeling van de liberale argumentatie is het verschijnen in de *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* in november 1871 van het artikel waarin de ultramontanen en de Internationale van een steeds toenemende samenwerking worden beschuldigd. Dit artikel is belangrijk omdat er voor het eerst de uitdrukking "zwarte ultramontanen", dit zijn de echte ultramontanen, en "rode ultramontanen", dit zijn de internationalisten, in voorkomt. Naar analogie daarvan spreekt de liberale pers nadien nog maar over zwarte en rode Internationale, zwarte en rode communards, zwarte en rode Jezuiten. Hierdoor wordt telkenmale het thema en het beeld van de verwantschap en de gelijkenis tussen de katholieken, vooral de ultramontanen, en de Internationale te voorschijn geroepen en in herinnering gebracht (43).

Na de publicatie van dit artikel wordt de overeenkomst doorgetrokken tot de organisatie waarbij vooral het internationaal en onvaderlands karakter en het cosmopolitisme van de Kerk en de Internationale dik in de verf worden gezet (44).

De Stad Gent bv. zegt op 1 december 1871 :

"...Maar dit neemt niet weg, dat de beide broederschappen omtrent een punt eene treffende gelijkenis met elkaar hebben. Dit punt is het cosmopolitisme. De Zwarten zoowel als de Rooden behooren tot eene vereeniging, die zich buiten het nationale grondgebied uitstrekt en de vaderlandsliefde als een bijgeloof beschouwt".

Daarnaast constateert de liberale pers dat de katholieken en de internationalisten ook dezelfde middelen aanwenden om hun doel, nl. het veroveren van de macht, te bereiken en deze zijn moord, plundering en brandstichtingen (45). Dat beiden op dezelfde wijze te werk gaan blijkt duidelijk uit wat te Parijs tijdens de Commune voorviel en uit de burgeroorlog in Spanje (46).

Op 13 september 1874 geeft de *Journal de Gand* als zijn overtuiging te kennen :

"Les deux Internationales font la même guerre aux institutions constitutionnelles... Elles ont la torche toutes les deux, la torche et le pétrole. L'une a incendié Paris, l'autre met l'Espagne à feu et à

(43) Disc., 12.11.1871; VLb, 18.5.1872, 11.12.1875; KH, 21.9.1874; VB, 15.9.1876; G, 1.5.1876, 19.6.1876, 25.6.1876; FL, 15.9.1876; SG, 16.9.1876.

(44) SG, 1.12.1871; VLb, 2.11.1871; SG, 1.12.1871; KH, 21.9.1874; JG, 13.9.1874, 16.9.1874, 21.1.1876, 5.11.1876; FL, 18.2.1876; G, 1.5.1876.

(45) JG, 20.8.1871, 13.4.1874, 8.5.1875; KH, 21.9.1874.

(46) EP, 24.4.1872; KH, 21.9.1874; JG, 13.9.1874, 8.5.1875, 21.1.1876.

sang. A Paris la rouge massacre les otages, à Estelle, l'autre massacre les prisonniers de guerre. Le pillage, le meurtre et l'incendie sont bien leurs moyens communs. L'asservissement de l'humanité est bien leur but. Elles peuvent s'embrasser, elles ne se redoivent rien. Elles ont toutes deux pour père le fanatisme, et pour mère l'ignorance".

Vermits de Commune als het werk van de Internationale beschouwd wordt, is het logisch dat ook de Kerk soms met de Commune vergeleken wordt (47).

Wat over de katholieken en ultramontanen in het algemeen gezegd wordt, geldt ook voor de Jezuïeten in het bijzonder (48).

De Koophandel en De Stad Gent schrijven op 22 juni 1871 o.m. :

"De Internationale is volgens alles wat wij hooren, ingericht zoo als de Jesuïeten het zijn. Zij kent geen vaderland en al wie haar wil helpen aanziet zij als een broeder, wat geloof hij ook belijde... Hier alweer gaat de Internationale te werk gelijk de Jesuïeten... Zij en deugen alle twee niet en wat heel erg is, zij lachen alle beide met de familie".

Dit alles brengt er de liberalen toe te besluiten dat de zgn. anti-internationalistische houding der katholieken in feite anti-liberalisme is (49). Een bewijs hiervan zien zij in het feit dat de Internationale veel succes heeft in de katholieke landen en weinig in de liberale (51).

Tot slot moet nog een laatste thema vermeld worden. Er van overtuigd dat de Internationale na het congres van Den Haag nog maar een schaduw is van wat zij vroeger was en zieltogend haar einde afwacht zien de liberalen in het feit dat de katholieken het beeld van een machtige Internationale willen levend houden, een tactische zet om een reactie in hun voordeel te ontketenen en terreur te zaaien ten einde het katholicisme als het enig redmiddel tegen de Internationale te doen voorkomen en het liberalisme uit te schakelen (51).

(47) JG, 11.8.1874, 16.9.1874; KH, 21.9.1874.

(48) SG, 22.6.1871; KH, 22.6.1871; JG, 23.8.1871, 10.9.1872; EP, 13.11.1871.

(49) Préc, 9.7.1870, 7/8.7.1872; JG, 9.7.1870; VB, 5.2.1876; SG, 16.9.1876.

(50) VLb, 2.11.1876; FL, 22.2.1876.

(51) JG, 5.11.1875; FL, 22.2.1876.